

Sivistysvaliokunta

Lausuntopyyntö HE 161/2024 vp

HE 161/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Areena-verkosto kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnan ohjauksen kokeilusta ja siihen liittyvistä laeista. Ammatillista koulutusta koskeva toiminnan ohjausta, rahoitusjärjestelmää sekä oppimisen tukea koskeva uudistus ja siihen liittyvä hallituksen esitysluonnos on laaja kokonaisuus. Areena-verkosto pitää esitettyjä muutoksia isossa kuvassa kannattavina ja perusteltuina, mutta haluaa kiinnittää lausunnossaan huomiota muutamiin yksityiskohtiin yhtyen muilta osin Kuntaliiton lausuntoon.

Yleistä

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat joutuneet haastavaan tilanteeseen rahoituksen äkkinäisten heikennysten vuoksi ja siten joutuneet aloittamaan muun muassa yhteistoimintaneuvotteluita ympäri Suomea. Hallitus linjasi kehysriihipäätöksessään säästöjen kohdentamisesta siten, että rahoituksen ja opiskelijapaikkojen vähennyksiä ei kohdenneta perusopetuksen päättävien nuorten tai vailla ammatillista perustutkintoa olevien koulutukseen. Areena-verkosto muistuttaa, että tosiasiallisesti kohdentaminen ainoastaan aikuisopiskelijoihin ei ole mahdollista yhtenäisen lainsäädännön ja rahoituksen vuoksi.

Areena-verkosto katsoo, ettei ammatilliseen koulutukseen voi kohdentaa yhtään enempää rahoituksen leikkauksia, jotta nykyistä tutkintorakennetta voidaan ylläpitää sekä toteuttaa toimintaa kattavasti ja saavutettavasti koko Suomessa. Mikäli rahoituksen määrää vähennettäisiin lisää, tarkoittaisi se ammatillisen koulutuksen reformia ja tekisi ammatilliselle koulutukselle asetettuihin tavoitteisiin vastaamisen hyvin haastavaksi.

Areena-verkosto haluaa korostaa, että ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat kustannustehokas tapa nostaa ja syventää työntekijöiden osaamista. Nämä tutkinnot parantavat pääsääntöisesti perustutkintojen suorittaneiden henkilöiden osaamista merkittävästi, mikä vahvistaa heidän ammatitaitoaan ja kilpailukykyään työmarkkinoilla. Suomen tutkintojen ja muiden

osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä perustutkinnot sekä ammattitutkinnot tilastoidaan tällä hetkellä tasolle 4 sekä erikoisammattitutkinnot tasolle 5. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot tulisikin tulevaisuudessa nostaa tasoille 5 ja 6 vastaamaan niiden tuottamaa tosiasiallista osaamista.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Areena-verkosto pitää kokeilua kannatettavana. Kokeilun tulee kattavuudeltaan ja laajuudeltaan olla riittävä. Areena-verkosto katsoo, että kokeiluun on valittava lähtökohdiltaan erilaisia monialaisia koulutuksen järjestäjiä eri puolilta maata, jotta alueelliset erityispiirteet voidaan huomioida. Kokeiluun valittavilla koulutuksen järjestäjillä tulee olla tosiasialliset toiminnalliset ja taloudelliset mahdollisuudet joustavasti vastata alueen väestön ja työelämän tarpeisiin.

Tavoite tulisi olla prosessin aikana oppiminen. Mikäli vaikuttavuus voidaan todeta nopeammin kuin kahdeksassa kokeiluvuodessa, tulisi toiminta vakiinaistaa ennen vuotta 2033. Kokeilulain vaikuttavuuden arviointia tulee tehdä koko kokeilun ajan. Kokeilua koskevassa esityksessä on varmistettava, että myös säädöstasolla koulutuksen järjestäjälle annetaan laaja tutkintojen järjestämisoikeus. Kokeilun onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että rajoituksia ei tehdä muihin kuin nyt esityksessä olevan asetusluonnoksen mukaisiin tutkintoihin ja osaamisaloihin.

Areena-verkosto pitää hyvänä, ettei koulutuksen järjestäjiä voida velvoittaa kokeiluun. Neuvottelumenettelyä koskevaa säädöstä tulee tarkentaa ja selkeyttää siten, että neuvotteluissa keskeisten ehdotusten mukaisesti neuvottelut ja siihen liittyvä sopimus koskee vain koulutuksen vaikuttavuutta ja laatua koskevia tavoitteita. Koulutuksen järjestäjien ja opetus- ja kulttuuriministeriön väliset neuvottelut tulee toteuttaa läpinäkyvästi.

Areena-verkosto katsoo, että oppisopimuskoulutuksen osalta säädös asettaa koulutuksen järjestäjät kohtuuttoman tilanteen eteen, erityisesti silloin kun kokeilupa mahdollistaa tutkinnon tai tutkinnon osan järjestämisen, mutta koulutuksen järjestäjä ei kuitenkaan järjestä ko. tutkintokoulutusta. Areena-verkosto katsoo, että säädöksen tulisi ainakin kokeilujen osalta mahdollistaa oppisopimuskoulutuksen hankinta toiselta ammatillisen koulutuksen järjestäjältä esimerkiksi tilapäisen tarpeen vuoksi. Oppisopimuskoulutusten hankintojen avulla voidaan varmistaa, että työnantajat saavat alueellisesti kattavasti koulutettua osaavaa työvoimaa tarpeiden mukaan riippumatta alueen koulutuksen järjestäjän järjestämisluvista. Väestörakenteen muutoksissa ja resurssien niukentuessa on tärkeää turvata elinvoimaa sekä kasvua mahdollistavat elementit.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Esityksessä on arvioitu, että omistajatyypin mukaan yksityisten koulutuksen järjestäjien rahoitus nousisi 0,3 prosenttia ja kuntien 0,2 prosenttia ja kuntayhtymien rahoitus laskisi 0,3 prosenttia. Kuntataustaiset ammatillisen koulutuksen järjestäjät, kunnat, kuntayhtymät ja kuntaomisteiset osakeyhtiöt vastaavat laajasti alueensa väestön ja työelämän osaamistarpeisiin. Ne kantavat myös yhteiskuntavastuuta heikommat oppimisen edellytykset omaavien työllistymistä tukevasta ammatillisen osaamisen kehittämisestä.

Kuntataustaisten koulutuksen järjestäjien verkko, joka kattaa koko maan, vastaa käytännössä koulutuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä osaltaan myös perustuslain mukaisista sivistyksellisistä oikeuksista. Areena-verkosto katsoo, että yhteiskuntavastuusta huolehtiminen tulee ottaa mukaan rahoitusjärjestelmän yhdeksi perustaksi vahvemmin. Lähtötason huomioiminen painotuskertoimena nähdään hyvänä ja kannatettava, mutta jää epäselväksi onko kyseinen painotuskerroin riittävä kattamaan yhteiskuntavastuun huomioimisen.

Areena-verkosto korostaa, että esitetyt muutokset ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmään eivät lisää riittävästi sen ennakoitavuutta, saati selkeyttä ennestään monimutkaista rahoitusmallia. Katsomme, että rahoitusjärjestelmän vaikuttavuuden varmistamiseksi tarvitaan simulointilaskelmat eri tilanteiden arviointiin sekä tutkintokohtaiset työllistymistiedot koulutuksen järjestäjille. Hallituksen esitys ei anna selkeää vastausta siihen, minkälaiseen toimintaan ja opiskelijavalintaan ehdotettu rahoitusjärjestelmä tosiasiallisesti kannustaa koulutuksen järjestäjiä.

Opiskelija- ja työelämäpalaute ovat erittäin tärkeitä koulutuksen järjestäjän laadun ja vaikuttavuuden kehittämisessä. Rahoituksen laskennan perusteena ne ovat kuitenkin huonosti toimivia ja aiheuttavat sekä koulutuksen järjestäjille että työpaikolle tarpeetonta byrokratiaa. Lisäksi mittarien erotelukyky on olematon, joskin ne antavat koulutuksen järjestäjälle hyvää lisäinformaatiota. Areena katsoo, että ne tulisi poistaa ammatillisen koulutuksen rahoituksen perusteista ja näin yksinkertaistaa rahoitusjärjestelmää. Areena esittää harkittavaksi, että niin opiskelija- kuin työelämäpalautetta voitaisiin käsitellä osana kokeilujen neuvottelumenettelyssä käsiteltäviä asioita.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Oppimisen tuen ratkaisuisissa tulee tunnistaa eri koulutusmuotojen erityispiirteet. Ammatillisen koulutuksen erilaisiin oppimisympäristöihin, tapoihin opiskella sekä moninaiseen tutkintotarjontaan tulee kiinnittää huomiota oppimisen tuen uudistamisessa. Ammatillisen koulutuksen tavat opiskella

poikkeavat merkittävästi perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tavoista, jolloin sama erityisen tuen malli ei sovellu kaikkiin koulutusmuotoihin.

Areena-verkosto katsoo, että erityisen tuen sitominen vahvasti erityisopettajan antamaan erityisopetukseen kaventaa merkittävästi opiskelijalle annettavaa erityistä tukea nykytilaan verrattuna.

Nuorten ja opiskelijoiden hyvinvointiin sekä opiskelukuntoisuuteen liittyvät haasteet ovat monisyisiä. Koulutusjärjestelmä ei nykymuodossaan pysty näihin vastaamaan. Areena-verkosto on yhdessä Kuntaliiton kanssa tehnyt [aloitteen kuntouttavan opetuksen mallin valmistelun aloittamisesta](#) opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön välisenä yhteistyönä. Kuntouttavassa opetuksessa yhdistettäisiin sote-palveluja, työpajatoimintaa ja koulutusta. Toiveena on, että kuntouttavan opetuksen mallin valmistelua edistetään kuluvalle hallituskaudella.

AREENA-VERKOSTO

Riikka-Maria Yli-Suomu
puheenjohtaja

Ammatillisen koulutuksen Areena on Kuntaliiton ammatillisen koulutuksen asiantuntijaverkosto ja se edustaa monialaisia kuntataustaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. Areenan tavoitteena on vahvistaa ammatillisen koulutuksen roolia osana kuntien toimintakokonaisuutta sekä yhteiskunnallista tehtävää.